

nja države - gospodarstva. Tomu svjedoči, osim uobičajenoga kazala osoba na kraju sveska, obimno stvarno kazalo u kojem su navedene sve tvornice i poduzeća spomenuta u izvornicima, kao i države s kojima je NDH uspostavljala gospodarske i trgovinske odnose, te druge političke i društvene ustanove.

Tekstovi svih zapisnika, kako navodi urednik, doneseni su sukladno izvornicima, a ispravljene su jedino očite pogreške. One dijelove arhivskoga gradiva u kojima postoji nejasan izvorni tekst, autor ove zbirke nadopunjuje, a svoja objašnjenja stavlja u uglate zagrade.

Ovaj dokumentarni prikaz zasigurno će pronaći čitateljstvo među poklonicima izvornoga teksta, neopterećenog interpretacijama, iako bi potpunu svrhu doživio, što autor u zaključku uvodne studije sugerira, u nastavku istraživanja fondova i zbirki HDA, posebice onih koje dokumentiraju gospodarsku i društvenu tematiku ratnoga razdoblja i njegovih neposrednih posljedica.

Diana Mikšič

Sejni zapisnici Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918-1921, 1. del od 1. nov. 1918. do 26. feb. 1919. (Ljubljana, 1998); 2. del od 28. feb. 1919. do 5. nov. 1919. (št. 67-133) (Ljubljana, 1999); 3. del od 22. mar. 1920. do 9. jul.

1921. (št. 134-204) (Ljubljana, 2002); Za objavu priredio Peter Ribnikar.

Objavljivanje opsežne građe zapisnika sa sjednica Narodne vlade Slovenaca, Hrvata i Srba u Ljubljani (*Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*) i zemaljskih vlada Slovenije (što je slobodan prijevod izvornog naziva institucije *Deželna vlada za Slovenijo*) u razdoblju od 1. studenoga 1918. do 9. srpnja 1921. godine, plod je rada Petera Ribnikara, arhivskoga savjetnika Arhiva Republike Slovenije u mirovini, koji je za tisak priredio ukupno 204 zapisnika. Poradi velikog opsega zapisnici su objavljeni u tri sveska, od kojih je prvi tiskan 1998. povodom 80. godišnjice prve slovenske vlade, a obuhvatio je 66 zapisnika sa sjednica, od toga 51 zapisnik sa sjednica Narodne vlade SHS u Ljubljani (od 1. studenoga 1918. do 24. siječnja 1919) te 15 zapisnika prijelazne vlade (od 27. siječnja do 26. veljače 1919. godine). Naime, Narodna je vlada proglasom regenta Aleksandra formalno ukinuta 7. siječnja 1919, ali kako nova Zemaljska vlada Slovenije tada još nije bila imenovana, stara je djelovala do konca veljače.

Drugi svezak objavljen je godinu dana kasnije i obuhvaća 66 zapisnika Zemaljske vlade Slovenije (od 28. veljače do 5. studenoga 1919), dok treći, tiskan 2002, sadrži 70 zapisnika iste institucije iz razdoblja od 22. ožujka 1920. do 9. srpnja 1921. godine.

U uvodnoj studiji na početku prvog sveska pobliže se objašnjava sastav i djelovanje Narodne i zemaljskih vlada Slovenije do srpnja 1921. godine, a kako je taj dio teksta nužan za razumijevanje cjelokupne problematike o kojoj svjedoče zapisnici objavljeni u ovoj publikaciji, smatram da je u skraćenom obliku potrebno prikazati osnovne političke događaje koji su uvjetovali stvaranje i djelovanje spomenutih tijela državne uprave.

Početak teksta odnosi se na prilike koje su uvjetovale stvaranje Države SHS, od revolucionarne 1848. i prvih zahtjeva za ujedinjenjem i samostalnošću slovenskih zemalja, preko stvaranja Narodnog vijeća u Ljubljani (16. kolovoza 1918), sastavljenog od predstavnika tada najvažnijih političkih stranaka Slovenije i predstavnika Istre, organiziranja Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu (16. listopada 1918), proglašenja odcjepljenja Slovenije od Austro-Ugarske Monarhije, do imenovanja prve Narodne vlade Slovenaca, Hrvata i Srba u Ljubljani (30. listopada 1918).

Spomenutu je vladu isti dan potvrdilo Narodno vijeće u Zagrebu, a za njezina prvog predsjednika imenovan je Josip Pogačnik (*Slovenska ljudska stranka* – SLS). Ostale su članove činili povjerenik za unutarnje poslove dr. Janko Brejc (SLS), povjerenik za financije dr. Vekoslav Kukovec (*Jugoslavenska demokratska stranka* – JDS), povjerenik za poljoprivredu, prelat

Andrej Kalan (SLS), povjerenik za nastavu i bogoštovlje dr. Karel Verstovšek (JDS), povjerenik za javne radove ing. Vladimir Remec (SLS), povjerenik za trgovinu i industriju dr. Karel Triller (JDS), povjerenik za prehranu dr. Ivan Tavčar (JDS), povjerenik za narodnu obranu dr. Lovro Pogačnik (SLS), povjerenik za zdravstvo dr. Anton Breclj (SLS) te povjerenik za socijalnu skrb Anton Kristan (*Jugoslavenska socialno demokratska stranka* – JSDS).

Sljedećeg je dana (1. studenoga) održana prva sjednica na kojoj je obznanjeno da Narodna vlada SHS u Ljubljani preuzima vlast i upravu na području Slovenije. Najznačajniji zaključci te sjednice odnosili su se na službeni naziv Narodne vlade u Ljubljani, osiguravanje financijskih sredstava, zabranu iznošenja novca, službeno poslovanje slovenskih zemalja, uređivanje odnosa Narodne vlade u Ljubljani s Narodnim vijećem u Zagrebu i Narodnim vijećem u Ljubljani i dr. Posebna je pažnja poklonjena sastavu povjereništava i njihovom djelokrugu poslova.

Predsjedništvo Vlade bilo je nadležno za provođenje odluka Vlade i praćenje aktualnih događaja dok je *Korespondenčni urad* vodio sve administrativne poslove Vlade, održavao veze s najvažnijim institucijama u državi i inozemstvu, pripravljaio zakonske propise za objavu u službenom listu, te skrbio za izradu zaključaka sa sjednica Narodne, odnosno zemaljskih vlada

Slovenije. Vlada nije imala povjereništvo za vanjske poslove budući su oni spadali u nadležnost Narodnog vijeća u Zagrebu, iako je početkom svojega djelovanja rješavala brojne probleme s područja vanjskih poslova, posebice u odnosima s Austrijom.

Povjereništva Narodne vlade SHS u Ljubljani bavila su se rješavanjem svih resornih i upravnih poslova, a Vladu je na unutarnjem i vanjskom planu predstavljao predsjednik koji je ujedno bio nadležan za izbor njezinih članova, a za vladino djelovanje odgovarao je Narodnom vijeću SHS u Zagrebu.

Po ujedinjenju u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, djelokrug poslova predsjednika Zemaljske vlade za Sloveniju bio je jasnije određen, ali je sama vlada sve više ovisila o odlukama centralne vlade u Beogradu, dok je donošenje Vidovdanskog ustava (28. lipnja 1921) zapravo ozakonilo uvjete za njezino uklanjanje.

Narodna vlada SHS u Ljubljani isprva je održavala sjednice svakodnevno, kasnije svaki drugi ili treći dan, dok su se sjednice Zemaljskih vlada održavale rjeđe. Sjednice, koje je sazivao predsjednik ili njegov zamjenik, ako je ovaj bio odsutan, nisu imale unaprijed određen dnevni red, pa se o svim tekućim pitanjima raspravljalo i odlučivalo onako kako su to zahtijevale okolnosti.

Poslije imenovanja prve centralne vlade u Beogradu 20. prosinca 1918. Narodna je vlada SHS u Ljubljani, na

zahtjev ministra unutarnjih poslova Svetozara Pribičevića, na svojoj 38. sjednici (23. prosinca 1918) ponudila prijestolonasljedniku regentu Aleksandru skupnu ostavku. Krajem siječnja 1919. regentovim ukazom Josip Pogačnik je razriješen dužnosti predsjednika Narodne vlade SHS u Ljubljani zajedno s povjerenicima, a za predsjednika Zemaljske vlade Slovenije (*Deželna vlada za Slovenijo*) imenovan je dr. Janko Brejc (SLS), dok je potpredsjednikom postao dr. Gregor Žerjav (JDS). Naime, Aleksandrovom proklamacijom od 7. siječnja 1919. dokinute su sve autonomne narodne vlade te je u Sloveniji umjesto bivše osnovana Zemaljska vlada Slovenije. Time su uklonjeni elementi slovenske državnosti i autonomije, jer su novoj Vladi bili oduzeti brojni resori čije su nadležnosti podređene centralnoj vladi u Beogradu. Pored toga, stvaranje Zemaljske vlade za Sloveniju umjesto dotadašnje Narodne vlade SHS u Ljubljani značilo je početak centralizacije novostvorene države, kao i rušenje međustranačke ravnoteže kakva je u Sloveniji postojala za vrijeme Narodne vlade.

Predsjedavanje Zemaljske vlade J. Brejc preuzeo je 24. siječnja 1919, ali kako nova vlada, osim predsjednika i potpredsjednika, još nije bila formirana, stara je, dopunjena potpredsjednikom, nastavila obnašati svoje dužnosti do 26. veljače 1919.

Tri dana ranije, prilikom polaganja prisege, predsjednik Vlade predložio

je listu povjerenika za sedam resora kojima je i dalje ravnala Zemaljska vlada (unutarnji poslovi, pravosuđe, nastava i bogoštovlje, socijalna politika, javni radovi, poljoprivreda, narodno gospodarstvo). Novi je sastav također bio koalicijski, a činila su ga tri člana SLS-a (J. Brejc, K. Verstovšek, G. Golia), dva člana JDS-a (G. Žerjav, V. Ravnihar) i dva člana JSDS-a (A. Kristan, A. Prepeluh). Prva sjednica u novom sastavu održana je 28. veljače 1919.

Iako je početkom djelovanja bila jedinstvena, u njoj su sve više dolazile do izražaja stranačke razlike, posebice među članovima SLS-a i JDS-a, budući su se jedni zauzimali za što već autonomiju Slovenije, a drugi za centralizam i prenošenje velikog dijela ovlasti Zemaljske na centralnu vladu u Beogradu. Uslijed tih sukoba prva Zemaljska vlada Slovenije na čelu s J. Brejcom odstupila je 5. studenoga 1919. kada je održala i svoju posljednju sjednicu.

Za novog mandatara uskoro je imenovan G. Žerjav koji zbog nepomirljivih stavova koalicijskih stranaka i sukoba s nekim ministrima u Beogradu nije uspio niti sastaviti vladu.

Sredinom veljače 1920. godine prilikom za sastavljanje vlade ponovno je dobio J. Brejc koji je, nakon neuspjelih pregovora s predstavnicima JDS-a i JSDS-a, sastavio jednostranačku Vladu sklonu (kao i sam SLS) borbi za veću autonomiju Slovenije.

S promjenama u vrhu beogradske politike došlo je do pregovora o rekonstrukciji Vlade koja se unatoč kasnijem ulasku JDS-a u njezin sastav našla pred nepremostivim problemima vezanim za plebiscit u Koruškoj i ponovne sukobe oko popunjavanja povjereničkih mjesta te je potkraj godine odstupila, a za novoga je mandatara vlada u Beogradu imenovala dr. Leonida Pitamca. Međutim, njegov mandat nije ostavio značajnijeg traga u političkom i javnom životu Slovenije.

U veljači 1921. novim sastavljačem vlade postao je dr. Vilko Baltič, do tada načelnik u Ministarstvu unutarnjih poslova centralne vlade koji je ujedno bio i predsjednik posljednjeg sastava Zemaljske vlade Slovenije, budući je, kako smo spomenuli, donošenjem Vidovdanskog ustava došlo do reorganizacije državne uprave i ozakonjenja unitarističko-centralističkog državnog uređenja. Tako je umjesto Zemaljske vlade ukinute 21. srpnja, 2. kolovoza imenovana Pokrajinska uprava Slovenije (*Pokrajinska uprava za Slovenijo*), na čelu koje se nalazio od kralja imenovani namjesnik.

Autor je poslije opširnijeg uvodnog dijela sljedeći dio teksta posvetio podrobnijem opisu djelovanja pojedinih predsjednika, potpredsjednika i članova Narodne vlade SHS u Ljubljani i zemaljskih vlada Slovenije, odnosima Narodne vlade SHS u Ljubljani s Narodnim vijećem u Ljubljani i Narod-

nim vijećem u Zagrebu, radu i učincima Narodne vlade SHS u Ljubljani i zemaljskih vlada Slovenije te vladinim strankama i političkim programima koje su zastupale.

Poglavlje pod naslovom Opis zapisnika sa sjednica (*Opis sejmih zapisnikov*) upoznaje nas s informacijama vezanim za arhivsko gradivo koje je autor priredio za tisak. Tako iz teksta doznajemo da su zapisnici sa sjednica Narodne vlade SHS u Ljubljani i zemaljskih vlada Slovenije dio arhivskog fonda *Predsedstva Deželne vlade za Slovenijo* te da je gradivo fonda, zajedno s velikom količinom arhivalija I. i II. odjela Banske uprave Dravske banovine tadašnjem Državnom arhivu NR Slovenije predalo Izvršno vijeće te Republike 1955. godine. Prilikom sređivanja materijala pronađeni su zapisnici sa sjednica za koje se pretpostavljalo da su bili uništeni pred početak II. svjetskog rata.

Nakon sređivanja, gradivo koje sadrži 204 zapisnika podijeljeno je u tri fascikla i to na način da su u jedan smješteni izvornici (zapisnici koji su potpisani), u drugi kopije, a u treći prilozi zapisnika sa sjednica. Ovdje valja istaknuti da to i nisu zapisnici u klasičnom smislu, kako to ističe Ribnikar, nego bilješke o održanim sjednicama, prihvaćenim uredbama, zaključcima, prijedlozima i stajalištima o kojima je raspravljala slovenska Vlada. Tome u prilog govori i činjenica da niti jedan zapisnik ne sadrži dnevni red jer je, kako smo već spo-

menuli, Vlada raspravljala o najvažnijim tekućim poslovima koji su u određenoj situaciji trebali biti riješeni.

Pored rečenog, navedene su i opće karakteristike zapisnika, njihova numeracija, opseg, izgled, format, kvaliteta i očuvanost papira na kojemu su pisani te ponešto o zapisničarima.

Snalaženje u zapisnicima je jednostavno budući su poredani po rednom broju sjednica, a pored toga i svaki svezak na početku donosi kazalo s datumom ili/i rednim brojem sjednice kojoj pripada. Ovdje valja napomenuti da se uz zapisnike u bilješkama nalaze podaci o samom gradivu (izvornik ili kopija, broj stranica, obilježje papira na kojemu su pisani) te prilično iscrpne informacije o osobama koje se u njima spominju. Prvi svezak sadrži i sažetak povijesnog pregleda na engleskom jeziku dok se na kraju trećeg nalazi popis korištenih izvora i literature te kazalo imena osoba spomenutih u zapisnicima.

Iako bi najbolja preporuka za korištenje ove publikacije bili zapisnici koji se svojim sadržajem odnose na Hrvatsku, treba naglasiti da je takvih vrlo malo. Doduše u nekoliko dokumenata sa sjednica Narodne vlade SHS u Ljubljani nalaze se sažeti podaci o kontaktu tog tijela s Narodnim vijećem SHS u Zagrebu, a nešto više informacija sadrže zapisnici sa 19. i 20. sjednice (održane 19. listopada, odnosno 21. studenoga 1918) u kojima se

spominju rasprave u vezi s prijedlozi-
ma dalmatinske Vlade u Splitu o pri-
vremenom uređenju i ustroju nove
državne organizacije koja bi obuhva-
tila cjelokupni "etnografski prostor"
triju naroda. Tu je još zapisnik 39.
sjednice Narodne vlade SHS u Lju-
bljani (27. prosinca 1918) koji donosi
brzozjav potpukovnika Slavka Kvater-
nika upućen slovenskoj vladi o oslo-
bađanju Medimurja od Mađara i pri-
ključivanju tog dijela Hrvatske novo-
stvorenoj državi, dok se na 51. sjedni-
ci Narodne vlade (24. siječnja 1918),
između ostalog, raspravljalo o uvjeti-
ma školovanja slovenskih studenata i
radu slovenskih profesora na Zagre-
bačkom sveučilištu.

Ipak, i pored malog broja direktnih
podataka koji se odnose na našu ze-
mlju, ova publikacija nudi zanimljivo
gradivo i hrvatskim povjesničarima,
osobito ako pođemo od činjenice da
se povijest jednoga naroda može
promatrati samo u kontekstu cjelo-
kupnih zbivanja na njegovom, ali i
na prostorima koji ga okružuju.
Zbog tih se razloga valja osvrnuti na
arhivsko gradivo nastalo djelovanjem
glavnih pokrajinskih organa vlasti na-
roda s kojim smo više od sedamdeset
godina (ako govorimo o novijoj povi-
jesti) dijelili isti politički sustav i dr-
žavni okvir.

Mario Stipančević

GLAGOLJSKI FRAGMENTI IVANA BERČIĆA U RUSKOJ NACIONALNOJ BIBLIOTE- CI, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Ruska nacionalna biblioteka, Staroslavenski institut, Zagreb 2000.

Vrlo vrijedno izdanje Hrvatske akade-
mije znanosti i umjetnosti, Ruske na-
cionalne biblioteke i Staroslavenskoga
instituta, knjiga *Glagoljski fragmenti Iva-
na Berčića u Ruskoj nacionalnoj biblioteci*
fototipsko je izdanje s opisom najve-
će zbirke glagoljskih fragmenata izvan
Hrvatske, snimljene 1997. u Ruskoj
nacionalnoj biblioteci u Petrogradu.

Filolog i biblijski stručnjak, Zadrani
Ivan Berčić (1824-1870) sustavno je
prikupljao glagoljske spomenike - ru-
kopise, rukopisne fragmente, isprave i
tiskane knjige. Prikupio je bogatu
zbirku koja je uključivala i 154 fra-
gmenta uglavnom rukopisnih misala,
brevijara i zbornika iz 14. i 15. stolje-
ća, "spašenih" iz uveza drugih knjiga.
Nakon Berčićeve smrti njegova je
zbirka najprije bila ponudena Jugo-
slavenskoj akademiji znanosti i umjet-
nosti u Zagrebu. Zbog materijalnih
teškoća Akademija je nije mogla ot-
kupiti. Zbirka je zatim bila ponude-
na Narodnom muzeju u Pragu, koji
ju je, također zbog nedostatka novca,
dalje preporučio konačnom kupcu,
Carskoj javnoj biblioteci u Petrogra-
du. Danas se fragmenti iz Berčićeve
zbirke nalaze u Ruskoj nacionalnoj
biblioteci i uvezani su u dva sveska.